

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ
ΚΑΙΣΑΡΙΑΝΗΣ, ΒΥΡΩΝΟΣ ΚΑΙ ΥΜΗΤΤΟΥ
Φορμίωνος 83, Καισαριανή, τ.κ. 161 21. Τηλ. 210-7224123 fax.: 210-7223584
(Internet) <http://www.imkby.gr> - (e-mail) info@imkby.gr

Άριθμ. Πρωτ. Φ.1/3/304

Έν Καισαριανῇ τῇ 6ῃ Ἀπριλίου 2020

ΕΓΚΥΚΛΙΟΣ 219 η

Πρός

τούς Πανοσι(ολογι)ωτάτους καί Αἰδεσιμ(ολογι)ωτάτους Πρεσβυτέρους,
τούς Ἱεροκήρυκες καί τούς Ἐφημερίους, τούς Ἱερολογιωτάτους Διακόνους
καί τά Ἡγουμενοσυμβούλια τῶν Ἱερῶν Μονῶν
τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεώς μας.

Ἀγαπητοί Πατέρες καί Ἀδελφοί,

Ὅσιώτατες Ἀδελφές,

Χαίρετε ἐν Κυρίῳ.

«Ἰδού ἀναβαίνομεν εἰς Ἱεροσόλυμα»

*«Ἐγένετο δὲ ἐν τῷ συμπληροῦσθαι τὰς ἡμέρας τῆς ἀναλήψεως αὐτοῦ
καὶ αὐτὸς ἐστήριξε τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τοῦ πορεύεσθαι εἰς Ἱερουσαλήμ»*

(Λουκᾶ θ', 51)

Οἱ πιστοὶ πορευόμαστε γιὰ νὰ ἀνέβουμε νοερῶς στήν Ἱερουσαλήμ γιὰ νὰ ἐορτάσουμε τό Πάσχα ἡμῶν, τήν θυσία τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ τόν ἀπόστολο Παῦλο «τό πάσχα ἡμῶν ὑπέρ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός» (Πρός Κορινθίους Α', ε, 7).

Πρός τοῦτο κρίνομεν ὅτι θά συμβάλλει στήν προετοιμασία γιὰ τήν συμμετοχή μας στήν ἐορτή νὰ ἐπισημάνουμε τήν διδασκαλία τῆς Ἁγίας Γραφῆς περί τοῦ Πάσχα.

Τήν ἐποχή τοῦ Ἰησοῦ, τό Ἰουδαϊκό Πάσχα συγκέντρωνε στήν Ἱερουσαλήμ τούς πιστούς τοῦ Μωυσῆ γιὰ τή θυσία καί τή βρώση τοῦ πασχαλινοῦ ἁμνοῦ. Τό Πάσχα γιὰ τούς Ἰουδαίους ἦταν ἡ ἀνάμνηση τῆς Ἑξόδου, πού ἐλευθέρωσε τούς Ἑβραίους ἀπό τήν Αἰγυπτιακή δουλεία. Σήμερα, τό Χριστιανικό Πάσχα συνενώνει παντοῦ τούς Μαθητές τοῦ Χριστοῦ στήν κοινωνία μέ τόν Κύριό τους, τόν ἀληθινό Ἄμνό τοῦ Θεοῦ «Ἴδε ὁ Ἄμνός τοῦ Θεοῦ ὁ αἴρων τήν ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου»¹. Τό Πάσχα τούς κάνει μετόχους στό θάνατό Του καί στήν ἀνάστασή Του πού τούς ἀπελευθέρωσαν ἀπό τήν ἁμαρτία καί τό θάνατο. Εἶναι φανερό ἡ συνέχεια ἀπό τή μιά ἐορτή στήν ἄλλη, ἀλλά ἀλλάζει τό νόημα καθώς μεταβαίνουμε ἀπό τήν παλαιά στή νέα Διαθήκη πού συνδέονται μέ τό Πάσχα τοῦ Ἰησοῦ.

Ι. ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΤΩΝ ΙΟΥΔΑΙΩΝ

¹ Ἰωάννου 1, 29.

1. Πάσχα έαρινό, νομαδικό καί οίκογενειακό.

Στίς άρχές τό Πάσχα, ήταν οίκογενειακή έορτή. Έορταζόταν νύχτα, στήν πανσέληνο τής έαρινής ίσημερίας, στίς 14 τοῦ Ίουδαϊκοῦ μήνα Άβίβ ή τῶν στάχυων (πού όνομάστηκε Νισάν μετά τήν έξορία τῶν Ίουδαίων στήν Βαβυλώνα). Προσφερόταν θυσία στό Κύριο ένα νεαρό ζῶο, ενός έτους, για να εύλογηθεῖ από τό Θεό όλο τό κοπάδι. Τό σφάγιο ήταν άρνί ή έρίφιο, άρσενικό καί άρτιμελές². Κατά τήν προετοιμασία του καί τήν βρώση του δέν έπρεπε να σπάσει κανένα κόκαλό του³. Μέ τό αίμα του, ως ένδειξη προστασίας, έβαφαν τήν είσοδο κάθε σπιτιοῦ⁴. Τό κρέας του έτρώγετο σ' ένα σύντομο δεῖπνο, όπου οί συνδαιτημόνες ήταν ντυμένοι, έτοιμοι για ταξίδι⁵. Αὐτά τά στοιχεῖα νομαδικής καί οίκογενειακῆς ζωῆς άποδεικνύουν μία πολύ παλαιά προέλευση τοῦ Πάσχα: ένδεχομένως να ήταν ή θυσία πού ζητοῦσαν οί Ίσραηλίτες από τό Φαραώ να πᾶνε να τή γιορτάσουν στήν έρημο⁶. Έτσι τό Πάσχα θά είχε μία προέλευση πολύ παλαιότερη από τήν έποχή τοῦ Μωυσῆ καί τής έξόδου από τήν Αἴγυπτο. Η έξοδος όμως τοῦ έδωσε τήν όριστική του σημασία.

* * * * *

2. Πάσχα καί Έξοδος.

Η μεγάλη άνοιξη τοῦ Ίσραήλ είναι εκείνη όπου ο Θεός έλευθέρωσε τούς Ίσραηλίτες από τόν Αἰγυπτιακό ζυγό μέ μία σειρά προνοιακῶν παρεμβάσεων, από τίς όποῖες ή πιο σημαντική έκδηλώθηκε μέ τή δέκατη πληγή: τήν θανάτωση τῶν πρωτοτόκων τέκνων τῶν Αἰγυπτίων⁷. Η παράδοση

² Έξόδου 12, 3-6.

³ Έξόδου 12, 46 Αριθμῶν 9, 12.

⁴ Έξόδου 12, 7. 22.

⁵ Έξόδου 12, 8-11.

⁶ Έξόδου 3, 18 καί 5,1 έξ.

⁷ Έξόδου 11, 5. 12, 12.29 έξ.

συνέδεσε αργότερα αυτό τό γεγονός μέ τή θυσία τῶν πρωτοτόκων τοῦ κοπαδιοῦ καί τήν ἐξαγορά τῶν πρωτοτόκων τῶν Ἰσραηλιτῶν⁸. Παρόμοιος συσχετισμός εἶναι δευτερεύων. Σημασία ἔχει τό γεγονός ὅτι τό Πάσχα συνέπιπτε μέ τήν ἀπελευθέρωση τῶν Ἰσραηλιτῶν. Τό Πάσχα γινόταν ἡ ἀναμνηστική ἡμέρα τῆς ἐξόδου, πού ἀποτελεῖ σημαντικό γεγονός στήν ἱστορία τους. Θύμιζε ὅτι ὁ Θεός ἔπληξε τήν Αἴγυπτο καί «ἐρρύσατο» τοὺς πιστοὺς του⁹. Αυτό θά εἶναι στό ἐξῆς τό νόημα τοῦ Πάσχα καί ἡ νέα διάσταση τοῦ ὀνόματός του.

* * * * *

3. Πάσχα καί Ἄζυμα.

Μέ τόν καιρό συνδέθηκε μέ τό Πάσχα μιὰ ἄλλη γιορτή, διαφορετική ὡς πρὸς τήν προέλευσή της, ἀλλά παραπλήσια ὡς πρὸς τήν ἐαρινή ἡμερομηνία της: *ἡ γιορτὴ τῶν Ἀζύμων*¹⁰. Τό Πάσχα ἐορτάζετο στίς 14 τοῦ μήνα. Τά Ἄζυμα τελικά ἐορταζόνταν ἀπὸ τίς 15 ὡς τίς 21 τοῦ ἰδίου μηνός. Αὐτοὶ οἱ ἄζυμοι ἄρτοι συνόδευσαν τήν προφορά τῶν ἀπαρχῶν τοῦ θερισμοῦ¹¹.

Τό ἄδειασμα τοῦ παλιοῦ προζυμιοῦ εἶναι μιὰ τελετὴ ἐξαγνισμοῦ καί ἐτήσιας ἀνανεώσεως, πού μαρτυρεῖ τήν νομαδική ἢ ἀγροτική προέλευσή της. Ὅπωςδὴποτε, ἡ ἰσραηλητικὴ παράδοση συνέδεσε ἐπίσης τήν τελετουργία αὐτὴ μέ τήν ἔξοδο ἀπὸ τήν Αἴγυπτο¹². Ἀνακαλοῦσε στό παρόν τὴ βιαστικὴ ἀναχώρηση, τόσο ξαφνικὴ πού οἱ Ἰσραηλίτες χρειάστηκε νά πάρουν μαζί τους τό ζυμάρι τους προτοῦ ἀνεβεῖ¹³, προτοῦ δηλαδή φουσκώσει. Στά λειτουργικά

⁸ Ἐξόδου 13, 1 ἐξ. 11-15. Αριθμοὶ 3, 13 καί 8, 17.

⁹ Ἐξόδου 12, 26 ἐξ. 13, 8 ἐξ.

¹⁰ Ἐξόδου 12, 15-20.

¹¹ Λευϊτικὸ 23, 5 -14. Δευτερονομίου 26, 1.

¹² Ἐξόδου 23, 15 καί 34, 18.

¹³ Ἐξόδου 12, 34.39.

ήμερολόγια, τό Πάσχα καί τά Ἄζυμα ἄλλοτε ξεχωρίζουν¹⁴ καί ἄλλοτε συγχέονται μεταξύ τους.

Πάντως, ἡ ἀπελευθέρωση μέ τήν ἔξοδο εἶναι ἐκείνη πού μνημονεύοταν στό ἐτήσιο Πάσχα, καί αὐτή ἡ βαθύτερη σημασία τῆς ἐορτῆς ἔγινε πιά ἔντονα αἰσθητή στούς σημαντικούς σταθμούς τῆς ἱστορίας τοῦ Ἰσραήλ: στό Σινά¹⁵ καί στήν εἴσοδο στή Χαναάν¹⁶, στίς μεταρρυθμίσεις τοῦ Ἐζεκία γύρω στό 716 π.Χ.¹⁷ καί τοῦ Ἰωσία γύρω στό 622 π.Χ.¹⁸, στή μετά τήν ἐξορία παλινόρθωση τοῦ 515 π.Χ.¹⁹.

* * * * *

4. Πάσχα καί οἱ νέες ἔξοδοι.

Ἡ ἀπελευθέρωση ἀπό τόν Αἰγυπτιακό ζυγό ἀναφερόταν κάθε φορά πού ὁ Ἰσραηλιτικός λαός, ὑφίστατο ἄλλες ὑποδουλώσεις:

Κάτω ἀπό τόν ἀσσυριακό ζυγό, γύρω στά 710π.Χ., ὁ Ἡσαΐας χαιρετίζει τήν ἀπελευθέρωση σάν μιά νύχτα πασχαλινή²⁰, ὅπου ὁ Θεός θά προστατεύσει τήν Ἱερουσαλήμ²¹. Ἐκατό χρόνια ἀργότερα, ὁ Ἱερεμίας θά χαιρετίσει τήν ἀπελευθέρωση τῶν ἐξορίστων τοῦ 721π.Χ. σάν μιά νέα ἔξοδο²², καί μάλιστα, θά ὑπερθεματίσει ἡ μετάφραση τῶν Ἑβδομήκοντα, σάν τήν ἀκριβή ἐπέτειο τῆς πρώτης: *«ἰδοὺ ἐγὼ ἄγω αὐτοὺς ἀπὸ βορρᾶ καὶ συνάξω αὐτοὺς ἀπ' ἐσχάτου τῆς γῆς ἐν ἐορτῇ φασέκ!»*²³.

¹⁴ Λευϊτικό 23,5-8. Βλ. Β' Ἑσδρας 6, 19-22. Β' Χρονικῶν 35, 17.

¹⁵ Ἀριθμῶν 9.

¹⁶ Ἰησοῦς τοῦ Ναυή 5.

¹⁷ Β' Χρονικῶν 30.

¹⁸ Δ' Βασιλειῶν 23, 21 ἐξ.

¹⁹ Β' Ἑσδρας 6, 19-22.

²⁰ Ἡσαΐου 30, 29.

²¹ Ἡσαΐου 31, 5. Βλ. καί 10, 26

²² Ἱερεμίου 38, 2-21

²³ Ἱερεμίου 31, 8=Ο' 38, 8.

Κάτω από τό βαβυλωνιακό ζυγό, ό Ίερεμίας βεβαιώνει ότι ή έπιστροφή τών έξορίστων τοῦ 597π.Χ. θά άντικαταστήσει τήν ΄Εξοδο στίς άναμνήσεις τοῦ ΄Ισραήλ²⁴. Ό Ήσαΐας άναγγέλλει τό τέλος τής έξορίας (587π.Χ. -538π.Χ.) σάν τήν άποφασιστική ΄Εξοδο πού θά έπισκιάσει τήν παλιά²⁵ ή συγκέντρωση τών διεσπαρμένων²⁶ θά άποτελέσει τό έργο τοῦ Άμνοῦ- Δούλου²⁷, πού θά καταστεῖ άκόμα τό φῶς τών έθνῶν καί πού, μαζί μέ τόν πασχάλιο Άμνό, θά χρησιμεύσει ως τύπος τοῦ μελλοντικοῦ Σωτήρα.

* * * * *

5. Πάσχα, έορτή τοῦ Ναοῦ.

Κατά τήν διαδρομή τών αιώνων, τό Πάσχα έξελίχθηκε. ΄Επῆλθαν έξακριβώσεις καί τροποποιήσεις. Ή πιό σημαντική εἶναι ή καινοτομία τοῦ Δευτερονομίου, πού μετέτρεψε τόν παλιό οίκογενειακό έορτασμό σέ έορτή τοῦ Ναοῦ²⁸. ΄Ισως αὐτή ή νομοθεσία άρχισε νά εφαρμόζεται κάτω άπό τόν ΄Εζεκία (βασίλεψε άπό τό 715 ἤ 716 μέχρι τό 686 π.Χ)²⁹. Πάντως τήν έποχή τοῦ ΄Ιωσία (βασίλεωε άπό τό 639 μέχρι 608 π.Χ.) εἶχε καθιερωθεῖ³⁰. Τό Πάσχα εὐθυγραμμίζοταν έτσι πρός τή γενική τάση συγκεντρώσεως τής λατρείας. Τό τυπικό του προσαρμοζόταν. Τό αίμα χυνόταν πάνω στό βωμό³¹, Ίερεῖς καί Λευίτες ἦσαν οἱ βασικοί έκτελεστές τοῦ τελετουργικοῦ.

Μετά τήν έξορία, τό Πάσχα έγινε ή κατ' έξοχήν έορτή, πού ή παράλειψή της εἶχε ως συνέπεια γιά τούς Ίουδαίους ένα πραγματικό άφορισμό³². Όλοι οἱ

²⁴ Ίερεμίου 23, 7 έξ.

²⁵ Ήσαΐου 40, 3-5. 41, 17-20.43,16-21.49,9-11.55,12-13.Βλ. 63,7-64,11.

²⁶ Ήσαΐου 49, 6.

²⁷ Ήσαΐου 53, 7.

²⁸ Δευτερονομίου 16, 1-8.

²⁹ Β΄ Παραλειπομένων 30. Βλ. Ήσαΐου 30, 29.

³⁰ Δ΄ Βασιλειῶν 23, 21. έξ. Β΄ Παραλειπομένων 35.

³¹ Β΄ Παραλειπομένω 35, 11.

³² Αριθμῶν 9, 13.

περιτμημένοι, καί μόνο αὐτοί, ὅφειλαν νά συμμετάσχουν στήν ἐορτή³³, πού σέ περίπτωση ἀνάγκης, μποροῦσε νά καθυστερήσει ἕνα μήνα³⁴. Αὐτοί οἱ προσδιορισμοί τῆς ἱερατικῆς νομοθεσίας ὀρίζουν μιά νομολογία πού ἀπό τότε παρέμενε ἀναλλοίωτη. Ἐξω ἀπό τήν Ἱερή Πόλη, τό Πάσχα γιορτάζονταν ἀναμφίβολα ἐδῶ κι ἐκεῖ σ' ἕνα οἰκογενειακό πλαίσιο.

* * * * *

6. Πάσχα, καιρός τῶν θεϊκῶν κατορθωμάτων.

Τό Πάσχα ἔγινε λοιπόν ἡ μία ἀπό τίς μεγάλες εὐκαιρίες προσκυνήματος στή διάρκεια τοῦ λειτουργικοῦ ἔτους. Στόν Ἰουδαϊσμό ἔλαβε ἕνα πολύ πλούσιο νόημα, ἀποσαφηνισμένο ἀπό τήν ἐρμηνεία τοῦ χωρίου Ἐξόδου 12, 42 *«Προφυλακή ἐστὶ τῷ Κυρίῳ, ὥστε ἐξαγαγεῖν αὐτοὺς ἐκ γῆς Αἰγύπτου· ἐκείνη ἡ νύξ αὕτη προφυλακή Κυρίῳ, ὥστε πᾶσι τοῖς υἱοῖς Ἰσραὴλ εἶναι εἰς γενεὰς αὐτῶν»*.

Ὁ Ἰσραὴλ, πού σώθηκε ἀπό τή σκλαβιά, θύμιζε τόν κόσμο πού ἀνασύρθηκε ἀπό τό χάος, τόν Ἰσαάκ πού γλίτωσε ἀπό τό μαρτύριο, καί τήν ἀνθρωπότητα πού βγῆκε ἀπό τήν ἀθλιότητα χάρις στόν ἀναμενόμενο Μεσσία. Αὐτές οἱ ἀπόψεις βρίσκουν στή Βίβλο πολλά σημεῖα γιά νά στηριχτοῦν.

α) Πάσχα καί δημιουργία.

Δημιουργία καί ἀπολύτρωση συνδέονται πράγματι συχνά, ἰδιαίτερα στό μεγάλο πασχαλινό Ἀλληλοῦια³⁵. Ἄν ὁ Θεός μπορεῖ νά χωρίσει στά δύο τήν

³³ Ἐξόδου 12, 43-49.

³⁴ Ἀριθμῶν 9, 9-13. Β' Παραλειπομένων 30, 2 ἐξ.

³⁵ Ψαλμοῦ 135, 4-15. Βλ. Ὡσηέ 13, 4 (Ο'). Ἱερεμίου 39, 17-21. Ἡσαΐου 51, 9 ἐξ: Νεεμίου 9. Ψαλμοῦ 32, 6 ἐξ. 73, 13-17. 76, 17-21. 94, 5-9. 99, 3. 123, 4-8. 134, 6-9. Σοφία Σολομῶντος 19.

Ἐρυθρά θάλασσα³⁶, εἶναι γιατί πρῶτα χώρισε στά δύο τόν ἀρχέγονο ὠκεανό³⁷.

β) Πάσχα καί Ἰσαάκ.

Ἐπίσης, ἂν ὁ Θεός μπορεῖ νά σώσει τούς γιούς τοῦ Ἰακώβ, εἶναι γιατί ἔσωσε πρῶτα τούς προγόνους του. Ὁ Ἀβραάμ πρέπει νά περιμένει τήν Ἔξοδο³⁸, πού ἐχέγγυό της εἶναι γι' αὐτόν ἡ σωτηρία τοῦ Ἰσαάκ³⁹. Ἀλλά ὁ Ἰσαάκ πρέπει νά προσφερθεῖ στή Σιών⁴⁰, ὅπως ἀργότερα ὁ πασχαλινός ἀμνός, καί νά σωθεῖ ἀπό τό μαχαίρι⁴¹, ὅπως ἀργότερα ὁ Ἰσραήλ⁴². Ὁ Ἰσαάκ σώθηκε μέ τό κριάρι, ὁ Ἰσραήλ μέ τόν ἀμνό. Ὁ Ἰσαάκ, μέ τήν περιτομή του, χύνει ἕνα αἷμα πλούσιο ἤδη σέ ἐξιλαστήρια δύναμη⁴³, ὅπως θά εἶναι ἀργότερα τό αἷμα τῶν πασχάλιων σφαγίων⁴⁴. Προπάντων ὁμως, ὁ Ἰσαάκ εἶναι ἕτοιμος νά χύσει ὅλο του τό αἷμα, καί γι' αὐτό ἀξίζει νά προεικονίσει τόν κατ' ἐξοχήν πασχάλιο Ἀμνό: τόν Ἰησοῦ Χριστό⁴⁵.

γ) Πάσχα καί ἡ μεσσιανική περίοδος.

Ὅλες οἱ ἐπεμβάσεις τοῦ Θεοῦ στό παρελθόν δίνουν τήν ἐλπίδα τῆς ἀποφασιστικῆς ἐπεμβάσεώς του στό μέλλον. Ἡ ὀριστική σωτηρία (=ἐσχατολογική) παρουσιάζεται σάν μιά νέα δημιουργία⁴⁶, μιά ἀμετάκλητη

³⁶ Ἐξόδου 14, 21.

³⁷ Γενέσεως 1, 6

³⁸ Γενέσεως 15, 13 ἐξ.

³⁹ Γενέσεως 22.

⁴⁰ Β' Παραλειπομένων 3, 1.

⁴¹ Γενέσεως 22, 12.

⁴² Ἐξόδου 12, 23. Βλ. Α' Παραλειπομένων 21, 15.

⁴³ Ἐξόδου 4, 24-26.

⁴⁴ Ἰεζεκιήλ 45, 18-24.

⁴⁵ Πρὸς Ἑβραίους 11, 17-19.

⁴⁶ Ἠσαΐου 65, 17.

ἔξοδος⁴⁷, μιά ολοκληρωτική νίκη πάνω στό κακό, σάν ὁ ξανακερδισμένος παράδεισος⁴⁸. Ὁ ἀπεσταλμένος τοῦ Θεοῦ πού ἀνέλαβε νά ἐγκαινιάσει αὐτή τή μεταμόρφωση τοῦ κόσμου, δέν εἶναι ἄλλος ἀπό τό Μεσσία⁴⁹, ἔτσι ὥστε κάθε πασχαλινή νύχτα οἱ Ἰουδαῖοι περιμένουν τόν ἐρχομό του.

Στή ρωμαϊκή περίοδο, οἱ ἀρχές φρόντιζαν νά διατηρήσουν τήν τάξη στή διάρκεια τῶν ἐορτῶν τοῦ Πάσχα καί, κάθε χρόνο, ὁ Ἐπίτροπος αὐτές τίς μέρες ἀνέβαινε στήν Ἱερουσαλήμ. Ἀλλά ἡ θρησκευτική πίστη μπορεῖ ἐπίσης νά δεῖ πιο πέρα ἀπ' αὐτή τήν ἀναστάτωση καί νά κρατηθεῖ μακριά ἀπό ὑποχωρήσεις: ἀφήνει στό Θεό τή φροντίδα νά ὀρίσει τήν ὥρα καί τόν τρόπο ἐπεμβάσεως τοῦ Μεσσία πού μέλλει ν' ἀποστείλει.

II. ΤΟ ΠΑΣΧΑ ΤΟΥ ΙΗΣΟΥ

Ὁ Μεσσίας ἦλθε πράγματι. Στήν ἀρχή, ὁ Ἰησοῦς μετέχει στό Ἰουδαϊκό Πάσχα. Θά τό ἤθελε καλύτερο, ἀλλά τελικά θά τό ἀντικαταστήσει ὀλοκληρώνοντάς το.

Στήν περίοδο τοῦ Πάσχα, ὁ Ἰησοῦς ἐκφωνεῖ λόγους καί πράττει ἔργα πού σιγά σιγά ἀλλάζουν τή σημασία του. Ἔτσι ἔχουμε τό Πάσχα τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ, πού καθυστερεῖ στό Ἅγιο τῶν Ἀγίων, γιατί ξέρεי πώς ἐκεῖ, βρίσκεται στό σπίτι τοῦ Πατέρα Του⁵⁰. Τό Πάσχα τοῦ νέου Ναοῦ, ὅπου ὁ Ἰησοῦς καθαρίζει τό προσωρινό ἱερό καί ἀναγγέλλει τό ὀριστικό: τό

⁴⁷ Ἡσαΐου 65, 22.

⁴⁸ Ἡσαΐου 65, 25.

⁴⁹ Ἡσαΐου 11, 1-9.

⁵⁰ Λουκᾶ 2, 41-51.

ἀναστημένο Σῶμα Του⁵¹. Τό Πάσχα τοῦ πολλαπλασιασμένου Ἄρτου, ὁ ὁποῖος θά εἶναι ἡ Σάρκα Του πού θά τήν προσφέρει ὡς θυσία «*ὑπέρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς*»⁵². Τέλος καί προπάντων, τό Πάσχα τοῦ νέου Ἀμνοῦ, ὅπου ὁ Ἰησοῦς παίρνει τή θέση τοῦ πασχάλιου σφαγίου, ἐγκαινιάζει τό νέο πασχάλιο δεῖπνο καί πραγματώνει τή δική του ἔξοδο, τό «πέραςμα» ἀπ' αὐτό τόν ἀμαρτωλό κόσμο. στή Βασιλεία τοῦ Πατρός⁵³.

Οἱ εὐαγγελιστές κατάλαβαν πολύ καλά τίς προθέσεις τοῦ Ἰησοῦ καί τίς προβάλλουν μέ διάφορες ἀποχρώσεις. Τά Συνοπτικά περιγράφουν τό τελευταῖο δεῖπνο τοῦ Ἰησοῦ (ἔστω καί ἂν ἔγινε τήν παραμονή τοῦ Πάσχα) σάν πασχάλιο δεῖπνο: ὁ Μυστικός Δεῖπνος ἔγινε μέσα ἀπό τά τείχη τῆς Ἱερουσαλήμ. Πλαισιώνεται ἀπό μιά τελετουργία, πού, ἀνάμεσα στ' ἄλλα, περιλαμβάνει ἀπαγγελία τοῦ Ἀλληλούια⁵⁴. Ἀλλά πρόκειται γιά τό δεῖπνο ἑνός νέου Πάσχα: πάνω στίς τυπικές εὐλογίες πού ἀπευθύνονταν στόν ἄρτο καί στόν οἶνο, ὁ Ἰησοῦς μεταμοσχεύει τό μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας. Προσφέροντας ὡς βρώση τό σῶμα Του καί ὡς πόση τό χυμένο Αἷμα Του, παρουσιάζει τό θάνατό του ὡς τή θυσία τοῦ Πάσχα, τῆς ὁποίας εἶναι ὁ νέος Ἀμνός⁵⁵. Ὁ Ἰωάννης προτιμᾷ νά ὑπογραμμίζει αὐτό τό γεγονός, παρεμβάλλοντας συχνά στό εὐαγγέλιό του νύξεις γιά τόν Ἰησοῦ-Ἀμνό⁵⁶, καί κάνοντας νά συμπέσουν, στό ἀπόγεμα τῆς 14ης τοῦ Νισάν, ἡ θυσία τοῦ Ἀμνοῦ⁵⁷, καί ὁ σταυρικός θάνατος τοῦ ἀληθινοῦ πασχάλιου θύματος⁵⁸.

III. ΤΟ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟ ΠΑΣΧΑ

⁵¹ Ἰωάννου 2, 13-23. Βλ. 1,14.51. 4,21-24.

⁵² Ἰωάννου 6, 51.

⁵³ Ἰωάννου 13, 1

⁵⁴ Μάρκου 14, 26 καί πρλ.

⁵⁵ Μάρκου 14, 22-24 καί πρλ.

⁵⁶ Ἰωάννου 1, 29.36.

⁵⁷ Ἰωάννου 18, 28. 19,14.31.42.

⁵⁸ Ἰωάννου 19, 36.

1. Τό Πάσχα τῆς Κυριακῆς.

Ὁ Ἰησοῦς, ἀφοῦ σταυρώθηκε τὴν παραμονή ἑνός Σαββάτου⁵⁹, ἀνασταίνεται τὴν ἐπομένη τοῦ ἴδιου αὐτοῦ Σαββάτου: τὴν πρώτη μέρα τῆς ἑβδομάδας⁶⁰. Αὐτὴν ἐπίσης τὴν πρώτη μέρα, οἱ Ἀπόστολοι ξαναβρίσκουν τὸν Κύριό τους ἀναστημένο: τοὺς «ἐμφανίσθηκε στή διάρκεια ἑνός γεύματος πού εἶναι μιὰ ἐπανάληψη τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου⁶¹. Τὴν πρώτη, λοιπόν, αὐτὴ μέρα τῆς ἑβδομάδας θὰ γίνονται οἱ χριστιανικὲς συνάξεις γιὰ τὸν τεμαχισμό τοῦ ἄρτου⁶². Αὐτὴ ἡ ἡμέρα σύντομα θὰ πάρει ἓνα νέο ὄνομα: ἡ Ἡμέρα τοῦ Κυρίου, ἡ Κυριακή⁶³. Ἡ ἡμέρα αὐτὴ θυμίζει στοὺς Χριστιανοὺς τὴν ἀνάσταση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοὺς ἐνώνει μαζί Του στό μυστήριο τῆς εὐχαριστίας Του καὶ τοὺς στρέφει πρὸς τὴν ἀναμονὴ τῆς Παρουσίας Του⁶⁴.

* * * * *

2. Τό ἐτήσιο Πάσχα.

Ἐκτός ἀπὸ τὸ Πάσχα τῆς Κυριακῆς, ὑπάρχει ἐπίσης γιὰ τοὺς Χριστιανοὺς ἓνας ἐτήσιος ἐορτασμός πού δίνει νέο περιεχόμενο στό Ἰουδαϊκὸ Πάσχα: οἱ Ἰουδαῖοι γιόρταζαν τὴν ἀπελευθέρωσή τους ἀπὸ τὸν ξένο ζυγὸ καὶ περίμεναν ἓνα Μεσσία, ἐθνικὸ ἀπελευθερωτὴ. Οἱ Χριστιανοὶ γιορτάζουν τὴν ἀπελευθέρωσή τους ἀπὸ τὴν ἁμαρτία καὶ τὸ θάνατο, ἐνώνονται μὲ τὸ σταυρωμένο καὶ ἀναστημένο Ἰησοῦ Χριστό γιὰ νὰ μοιραστοῦν μαζί Του τὴν αἰώνια ζωὴ, καὶ στρέφουν τίς ἐλπίδες τους στὴ ἔνδοξη Παρουσία Του.

Σ' αὐτὴ τὴ νύχτα πού λάμπει στὰ μάτια τους σάν ἡμέρα, γιὰ νὰ προετοιμάσουν τὴ συνάντησή τους στὴ θεία Εὐχαριστία μὲ τὸν Ἀμνὸ τοῦ

⁵⁹ Μάρκου 15, 42 καὶ πρλ. Ἰωάννου 19, 31

⁶⁰ Μάρκου 16, 2 καὶ πρλ.

⁶¹ Λουκᾶ 24, 30.42 ἐξ. Μάρκου 16,14. Ἰωάννου 20,19-26. 21, 1-14. Πράξεων 1, 4.

⁶² Πράξεων 20, 7. Πρὸς Κορινθίους Α', 16, 2.

⁶³ Ἀποκαλύψεως 1, 10.

⁶⁴ Πρὸς Κορινθίους Α', 11, 26.

Θεοῦ πού βαστᾷ καί σηκώνει πάνω Του τίς ἁμαρτίες τοῦ κόσμου, συγκεντρώνονται γιά μιά ὀλονυκτία, ὅπου διαβάζεται τό κείμενο τῆς Ἑξόδου σέ μιά νέα του ἐμβάθυνση⁶⁵: ὡς βαπτισμένοι, ἀποτελοῦν τό λαό τοῦ Θεοῦ στήν ἐξορία⁶⁶, πορεύονται μέ τή μέση ζωσμένη⁶⁷, ἀπαλλαγμένοι ἀπό τό κακό, πρὸς τήν ἐπαγγελμένη Γῆ τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν. Ἀφοῦ ὁ Ἰησοῦς Χριστός, τό πασχάλιο τους θύμα, θυσιάστηκε, πρέπει νά γιορτάσουν ὅχι μέ τό παλιό προζύμι τῆς «κακίας καὶ πονηρίας», ἀλλά μέ τὰ ἄζυμα «εἰλικρινείας καὶ ἀληθείας»⁶⁸. Μαζί μέ τό Χριστό, ἔζησαν προσωπικά τό μυστήριο τοῦ Πάσχα πεθαίνοντας ὡς πρὸς τήν ἁμαρτία καὶ ἀναστημένοι γιά μιά νέα ζωή⁶⁹. Γι' αὐτό ἡ γιορτὴ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ πολύ νωρίς γίνεται ἡ προνομιακὴ στιγμή τοῦ βαπτίσματος, τῆς ἀναστάσεως τῶν Χριστιανῶν, στοὺς ὁποίους ἀναβιώνει τό πασχάλιο μυστήριο. Ἡ διένεξη τοῦ 2ου αἰῶνα πάνω στήν ἡμερομηνία τοῦ Πάσχα ἀφήνει ἀνέπαφη αὐτὴ τὴ βαθύτερη σημασία πού ὑπογραμμίζει τό ὀριστικὸ ξεπέραςμα τῆς Ἰουδαϊκῆς γιορτῆς.

* * * * *

3. Τό ἐσχατολογικὸ Πάσχα.

Τό πασχάλιο μυστήριο θά τερματιστεῖ γιὰ τοὺς Χριστιανούς μέ τό θάνατο, τὴν ἀνάσταση, τὴ συνάντησή τους μέ τὸν Κύριο. Τό ἐπίγειο Πάσχα ἐτοιμάζει γι' αὐτοὺς αὐτό τό ὕστατο «πέραςμα», αὐτό τό Πάσχα τῶν ἐσχάτων. Πράγματι, ἡ λέξη Πάσχα δέ σημαίνει μόνο τό μυστήριο τοῦ θανάτου καὶ τῆς

⁶⁵ Α' Πέτρου 1, 13-21.

⁶⁶ Α' Πέτρου 1, 17.

⁶⁷ Α' Πέτρου 1, 13.

⁶⁸ Πρὸς Κορινθίους Α', 5, 6 ἐξ.

⁶⁹ Πρὸς Ρωμαίους 6, 3-11. Πρὸς Κολοσσαεῖς 2, 12.

ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ, οὔτε καί τήν εὐχαριστιακή ἱεροτελεστία, τήν ἐβδομαδιαία ἢ τήν ἐτήσια. Σημαίνει ἐπίσης τό οὐράνιο συμπόσιο πρὸς τό ὁποῖο πορευόμαστε ὅλοι. Ἡ Ἀποκάλυψη ὑψώνει τά μάτια μας πρὸς τόν Ἀμνό, σημαδεμένον ἀκόμη ἀπό τό μαρτύριό Του, ἀλλά ζωντανό καί ὄρθιο. Περιβλημένος μέ δόξα, προσελκύει κοντά του τοὺς μάρτυρές Του⁷⁰. Σύμφωνα μέ τά ἴδια Του τά λόγια, ὁ Ἰησοῦς πραγμάτωσε ἀληθινά τό Πάσχα μέ τήν εὐχαριστιακή προσφορά τοῦ θανάτου Του, μέ τήν ἀνάστασή Του, μέ τό ἀκατάπαυστο μυστήριον τῆς θυσίας Του καί, τέλος, μέ τήν Παρουσία Του⁷¹, πού θά μᾶς συνάξει γιά τή χαρά τοῦ ὀριστικοῦ συμποσίου, στή βασιλεία τοῦ Πατέρα Του⁷².

* * * * *

4. Ἡ περὶ τοῦ χρόνου τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα ἔρις.

Κατὰ τοὺς αἰῶνες Β΄ καί Γ΄ σημειώθηκε διένεξη γιά τίς δύο διαφορετικές χρονολογίας τελέσεως τοῦ Χριστιανικοῦ Πάσχα.

Στήν Ἀσία, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν Ἀποστόλων Ἰωάννου καί Παύλου, τὸ Πάσχα γιορτάζοταν κατὰ τήν ἡμέραν τοῦ θανάτου τοῦ Χριστοῦ, τήν 14ην Νισάν, σέ οἵανδήποτε ἡμέρα τῆς ἐβδομάδος καί ἂν συνέπιπτε. Καί οἱ ὅπαδοι τοῦ ἔθνους τούτου ὀνομάστηκαν ἀργότερα τεσσαρακαισδεκαῖται.

Στήν Δύση, ἀντιθέτως, τὸ Πάσχα γιορταζόταν πάντοτε κατὰ τήν Κυριακὴν τὴν ἐπομένη στήν ἑαρινὴ πανσέληνο.

Ἦδη ὁ Πολύκαρπος Σμύρνης, κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ῥώμης Ἀνικήτου (περὶ τὸ 150), ἐπεχείρησε χωρὶς ἀποτέλεσμα συμφιλίωση τῶν δύο παραδόσεων. Ἡ διένεξη κορυφώθηκε περὶ τὸ 190, ἐπὶ Ῥώμης Βίκτορος Α΄ καί

⁷⁰ Ἀποκαλύψεως 5, 6-12 καί 12, 11.

⁷¹ Λουκᾶ 22, 16.

⁷² Ματθαίου 26, 29.

Ἐφέσου Πολυκράτους. Μὲ τὴν παρέμβαση τοῦ Εἰρηναίου Λυῶνος, ἀποφεύχθηκε ὁ κίνδυνος σχίσματος. Οἱ Ἀσιατικοὶ χρησιμοποιοῦσαν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ Ρωμαϊκὸν ἔθος. Μία ἄλλη διαφορὰ προῆλθε ἀπὸ τὴν διαφορετικὴ μέθοδο καθορισμοῦ τῆς πανσελήνου, γιὰ νὰ μὴν εἶναι τὸ Πάσχα κοινὸ μὲ τοὺς Ἑβραίους.

Οἱ Ῥωμαῖοι ἐχρησιμοποιοῦν ἓνα κύκλον 80 (ἢ 16) ἐτῶν, λεγόμενο τοῦ Ἰππολύτου, μὲ τὸ Πάσχα μεταξὺ 25ης Μαρτίου καὶ 21ης Ἀπριλίου. Οἱ Ἀλεξανδρινοί, ἀντιθέτως, ἓνα κύκλον 19 ἐτῶν, ἀποδιδόμενο στὸν Ἀνατόλιο, μὲ τὸ Πάσχα μεταξὺ 22ας Μαρτίου καὶ 25ης Ἀπριλίου. Στὴν Σύνοδον τῆς Νικαίας (325), ἀπεφασίσθηκε ἡ Κυριακὴ ὡς ἡμέρα ἐορτασμοῦ τοῦ Πάσχα. Ἀνῆκε δὲ στὸν πατριάρχην Ἀλεξανδρείας νὰ ἀναγγέλλῃ κατ' ἔτος τὴν ἡμέραν.

Τέλος Διονύσιος ὁ Μικρὸς, τὸ 525, συνέταξε νέα μέθοδο μὲ βάση τὸν Ἀλεξανδρινὸν κύκλο, μὲ τὸ Πάσχα μεταξὺ 22ας Μαρτίου καὶ 25ης Ἀπριλίου. Αὕτῃ ἔγινε ἀποδεκτὴ ὀλίγον κατ' ὀλίγον πανταχοῦ, ἐκτὸς τῶν Βρεττόνων καὶ τῶν Ἰρλανδῶν, πού διατήρησαν τὴν μέθοδό τους τῶν 80 ἐτῶν ἕως τὰ τέλη τοῦ Η' αἰῶνα.

Ὅδηγίες γιὰ τίς Ἱερές Ἀκολουθίες τῆς Μεγάλης Ἑβδομάδος καὶ τοῦ Πάσχα θὰ δοθοῦν προσεχῶς μὲ ἰδιαίτερο Ἐγκύκλιο Σημείωμά μας.

Εὐχομαι νὰ ἐορτάσουμε Πάσχα Κυρίου ἀνανεωμένοι ἀπὸ τὴν δύναμη τῆς ἀναστάσεώς Του, ἀγιασμένοι ἀπὸ τὴν θυσία Του, γεμᾶτοι εἰρήνη, χαρὰ χωρὶς φόβο.

Μετά πατρικῶν εὐχῶν καὶ ἀγάπης

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ

† Ὁ Καισαριανῆς, Βύρωνος & Ὑμηττοῦ Δανιήλ.

